

افغانستان گالری های

تہمینہ تومیریس

رضارفعی راد

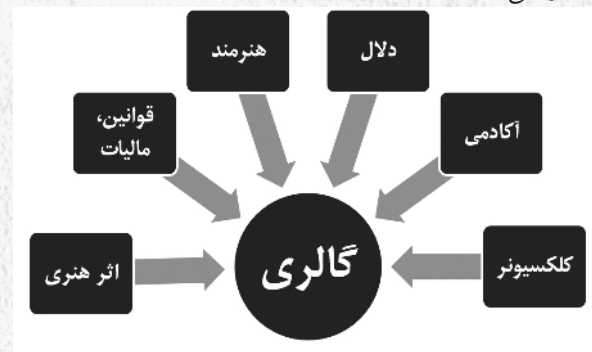

زمینه‌های شکل‌گیری گالری

هنگامی که طبقه بورژوا، حاکمیت فرهنگی خود را در جامعه آغاز کرد، تجارت از روش‌های قدیمی فاصله گرفت و به سوی جذب بازارهای جدید در دوردست‌ها پرداخت. اختراع گوتنبرگ نیز بر وسعت دادن به حوزه علمی صحنه گذاشت و بدین‌سان علم و تجارت از زیر اقتدار طبقه خاص بیرون آمد. خصلت روشنفکری بورژوا باعث شد با گذشت مدت زمان اندکی قبل از قرن هفدهم، تجارت آثار هنری نیز آغاز شد. اولین شو فروش آثار در بلژیک قرن شانزدهم اتفاق افتاد. این‌گونه بود که نوع جدیدی از تجارت در ساختار هنر به وجود آمد و مباحث خرید، فروش، قیمت‌گذاری، دلالتی هنر نیز به اشکال مختلف و روش‌های گوناگون مطرح شد. مسأله دیگر در تجارت آثار هنری، بحث سنجش آثار از لحاظ کیفیت هنری بود که در گذشته سالن و در دوران معاصر دانشگاه‌های هنر، به طور تقریبی این امر را به عهده دارند. آنچه سبب شد که شکل امروزی گالری به وجود آید. در واقع عصبانی بود که امپرسیونیست‌ها علیه این داوری‌ها انجام دادند و بر معیارهای آنان تاختند و بدین‌گونه بر لزوم ایجاد نهاد دیگری به نام گالری صحنه گذاشتند. بعدها با ورود سرمایه‌داران امریکایی، گالری، به عنوان محل عرضه و فروش آثار هنری، مکان ثابتی را به خود اختصاص داد.

تعریف گالری

گالری یا به زبان فارسی «نگارخانه»، «صورت‌خانه» و «نقش‌خانه» عبارت است از: مکانی که برای نمایش و عرضه آثار هنرهای تجسمی و هنرهای سنتی شامل تابلوهای نقاشی، خوشنویسی، عکس، مجسمه، سفال، آثار گرافیک، حکاکی، و نظایر آن توسط اشخاص حقیقی و یا حقوقی ایجاد می‌شود. انواع گالری‌ها را می‌توان به دو دسته دولتی و خصوصی تقسیم‌بندی کرد. این گالری‌ها با هدف‌هایی نظیر ارتقاء آشنایی مردم با آثار هنری و اشاعه مفاهیم و ارزش‌های فرهنگی و هنری، فراهم آوردن زمینه‌های رشد و اعتلای هنرهای تجسمی و سنتی از طریق معرفی هنرمندان و آثار هنری، عرضه و فروش آثار هنری، انجام مبادلات بین‌المللی آثار هنری در چهارچوب قوانین تأسیس می‌گردند. همان‌طور که در دیگر گرام می‌بینید، گالری‌ها، از یک طرف با آکادمی، به دلیل آشنایی از جریان‌های نوین هنری، از طرفی با دلال‌ها، کلکسیونرها و... جهت فروش آثار به آن‌ها، همچنین با هنرمند و اثر هنری نیز در ارتباطند. قوانین عام تجارت و دیگر قوانین اجتماعی نیز گالری‌ها را محدود می‌کند.

گالری‌های افغانستان

مقصود ما از این مقدمه این است که با دانستن ارتباط تنگاتنگی که میان این عناصر و گالری وجود دارد، و پیشینه‌ای از دلایل تأسیس گالری به عنوان یک نهاد مدرن، در غرب را در نظر آوریم.

حال، با این مقدمه نگاهی بیاندازیم به گالری‌هایی که در افغانستان تأسیس شده‌اند. امید این را داریم که در پژوهش‌های بعدی نقاط ضعف و قوت تأسیس گالری چه اهداف تجاری و یا اهداف زیبایی‌شناسانه آن‌ها مورد بحث و تبادل نظر قرار گرفته و سبب‌ساز ارتقاء این نهاد شود. باید به سؤالات زیادی پاسخ داده شود. مثلاً با توجه به این که نهاد گالری اساساً مدرن است، دلایل و ضرورت‌های تأسیس گالری در افغانستان چه بوده است؟ آیا در افغانستان، گالری، محل مؤثری برای تبادلات تجاری آثار هنری می‌تواند باشد؟

طبیعتاً نمی‌توانیم از ساختار هنر جهانی فاصله بگیریم، اما کماکان اصرار داریم که باید به ریشه‌های فرهنگی خودمان توجه نموده و از دل آن‌ها، مبانی هنر تجسمی خود را دریافت نموده و به عنوان یک گفتمان جدید به جهان ارائه کنیم. چه بسا که در گذشته تاریخی‌مان حداقل در مکتب هرات نیز انجام داده‌ایم.

تعداد گالری‌های افغانستان، اندک‌اند. در نتیجه نمایش‌های اندک و محدود بودن هنرمندان و آثارشان در تمام این سالیان مشکلی اساسی در زمره هنرهای افغانستان است. به عنوان نمونه از قدیمی‌ترین نمایشگاه‌های آثار هنری در افغانستان می‌توان به نمایشگاه سالانه (سالن خزان) در مدرسه (نجات) در دهه چهل شمسی اشاره کرد. این نمایشگاه همه ساله آثار نقاشی و مجسمه را از سراسر مدارس افغانستان جمع‌آوری می‌کرد که بسیاری از چهره‌های هنری مطرح وقت و امروز کسانی بودند که آثارشان در سالن خزان به نمایش درآمده بود. دومین محل نمایشگاه‌های بزرگ هنری و سراسری افغانستان (چمن حضوری) در سالروز استرداد استقلال افغانستان بود که «ندارتون» نامیده می‌شد. در این نمایشگاه هنرمندان سراسر کشور آثارشان را برای نمایش و فروش نیز به این جشن می‌فرستادند که از پربازدیدکننده‌ترین نمایشگاه‌های کشور به حساب می‌آمد.

پیشینه گالری‌داری در افغانستان، گذشته‌ای چندان دور و دراز ندارد، و اکثر گالری‌ها تنها چندی بعد از گشایش با شکست مواجه شدند که منجر به تعطیلی آن‌ها شده است. لیست ذیل معرفی نامه‌ای مختصر از افتتاح اولین گالری هنرها در افغانستان تا امروز است:

گالری هنر، گالری ملی، گالری شمامه، مرکز فرهنگی فرانسه (ایفا)، گالری هفت‌قلم، باغ بابر، گالری خانه علم و فرهنگ، دفتر مدیوتیک، انستیتوت گویتته در کابل.

گالری هنر

گالری هنر افغانستان در سال ۱۳۴۹ توسط محمداسرائیل رؤیا، هنرمند برجسته و خطاط، در چهارراهی انصاری کابل گشایش یافت. از این گالری به عنوان اولین گالری در افغانستان یاد می‌شود. در ابتدا آثاری از هنرمندان خوشنویس و نقاش و مجسمه‌ساز در این گالری به نمایش درآمدند و بعد از آن مقرر دائمی نمایش آثار هنرمندان بود و ضمن آن

نمایشگاه‌هایی نیز به راه انداخته می‌شد. این گالری علاوه بر آن که پایگاهی برای جمع شدن هنرمندان بود به مکانی برای اجتماع فرهنگیان و شاعران نیز تبدیل شده بود. به دلیل تغییر و تحولات سیاسی در آن دوران، این گالری صرفاً توانست مدت کوتاهی با برجا بماند و در سال ۱۳۵۱ با کودتای داوود خان گالری نیز تعطیل شد.

گالری ملی

این گالری در سال ۱۳۶۲ توسط محمدیوسف کهزاد، محمدانور نوروز، محمدشرف انجورگر و رهبری وزارت اطلاعات و فرهنگ وقت در کابل افتتاح شد، که در سال‌های نخست با حدود ۲۰۰ اثر هنری از هنرمندان افغانستان و جهان رسماً شروع به فعالیت کرد. این گالری تا سال ۱۳۶۹ بالغ بر ۸۲۰ اثر هنری از هنرمندان داخلی و خارجی در آرشیف داشت که در سال ۱۳۷۱ تا ۷۵ با ورود مجاهدین و طالبان در افغانستان ۳۰۰ اثر این گالری از بین رفتند و باقی آثار در جایی امن و مخفی نگهداری می‌شدند. پس از حکومت طالبان با روی کار آمدن دولت جدید، گالری مجدداً گشایش یافت و هم‌اکنون در ولایات: ننگرهار، لوگر، هرات، قندهار، هلمند، خوست، پکتیکا، پکتیا، بلخ، نمایندگی دارد.

گالری شمامه

گالری شمامه، میزان سال ۱۳۹۳ در کابل با شعار: «ما هنر را در افغانستان رشد می‌دهیم» آغاز به کار کرد و توانست از زمان گشایش تا

سال ۱۳۹۵ نه نمایش گروهی و انفرادی از هنرمندان داخل و خارج و دو نمایش آنلاین عکس را برگزار کند. این گالری توسط منیره یوسف زاده، ساره نبیل و جهان‌آرا رفیع و با همکاری فائقه سلطانی آغاز به کار کرد. اما در سال ۱۳۹۵ پس از دو سال فعالیت به دلیل عدم تأمین بودجه و عدم حمایت هنرمندان تعطیل شد. این گالری نیز در برنامه کاری خود، فروش و حراج هنری را نیز داشت.

گالری هفت قلم

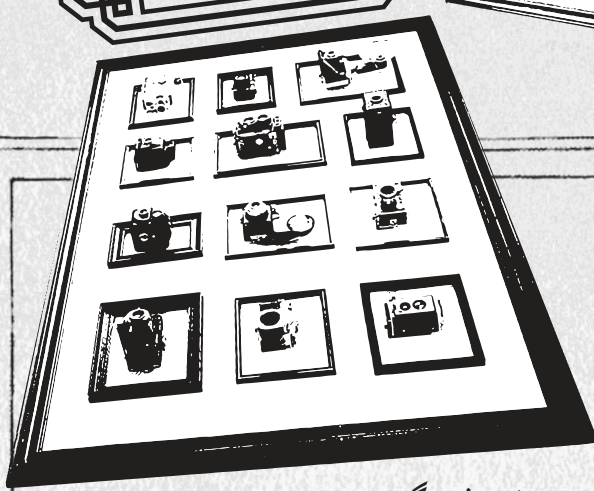
این مرکز فرهنگی و هنری که از سوی آریسا رثوفیان رئیس اطلاعات و فرهنگ ولایت هرات با حضور شماری از فرهنگیان و هنرمندان دریکی از بناهای تاریخی شهر هرات در جوزای سال ۱۳۹۵ گشایش یافت. هفت قلم با همت نوید اعلم یک تن از هنرمندان تأسیس شده است. نگارخانه هفت قلم، محل دائمی نمایش آثار گران‌بهای استادان خط و خوشنویسی هرات و دیگر شهرهای افغانستان است و تا کنون توانسته است دو نمایشگاه آثار هنری را نیز برای علاقمندان هنر برگزار کند.

مرکز فرهنگی فرانسه (ایفا)

این مرکز که بزرگ‌ترین و فعال‌ترین مرکز هنری و فرهنگی در افغانستان است، در سال ۱۹۶۸ در کابل افتتاح شد. ایفا در دوره حکومت طالبان فعالیت چندانی نداشت و بعد از پایان جنگ‌های داخلی، در سال ۲۰۰۳ مجدداً به صورت گسترده آغاز به فعالیت کرد. در سال ۲۰۱۴ این مرکز برای اولین بار شاهد یک حمله انتحاری در سالن نمایش هنگام اجرای تئاتر بود و به مدت یک‌سال و نیم در اجرای برنامه‌های هنری و فرهنگی آن اختلال به وجود آمد. اغلب نمایشگاه‌ها، اجراهای هنری و کنسرت‌های موسیقی در این مکان بدون محدودیت اجرایی و سانسور به نمایش درمی‌آیند. مرکز فرهنگی فرانسه در همکاری با لیسه استقلال کار

می‌کرد و از سالن نمایش آن مکتب برای برگزاری برنامه‌های فرهنگی و نمایشگاه‌ها استفاده می‌کرد. حمله در این مرکز انجام نشد بلکه در تالار نمایش لیسه استقلال بود.

گالری خانه علم و فرهنگ

در سال‌های هشتاد خانه علم و فرهنگ اتحاد شوروی برای برگزاری نمایشگاه عکس و نقاشی و موسیقی شهرت داشت. این خانه در سال‌های نود، هدف حملات مجاهدین در جنگ‌های بین گروه‌های داخلی قرار گرفت و کاملاً ویران شد. در سال‌های اخیر سفارت روسیه دوباره آن را احیا کرده است.

دفتر مدیوتیک

مدیوتیک مرکز اجتماعی، فرهنگی و رسانه‌ای است که در سال ۲۰۱۱ در شهر مزار شریف توسط افغانستانی‌های مقیم آلمان تأسیس شد. مدیریت آن در بلخ به عهده صابر نقشبندی است. فعالیت عمده این دفتر در قسمت ظرفیت‌سازی در بخش‌های ذکر شده است، این دفتر به خاطر موقعیت فرهنگی و بازدید مؤسسه‌ها و مهمان‌های خارجی، گاه‌گاهی با آثار هنرمندان شهر مزار شریف نمایشگاه‌هایی نیز برگزار می‌کند. از پنج سال پیش تا کنون دفتر مدیوتیک حدود ۱۰ نمایش از آثار هنرمندان افغانستان برگزار کرده است.

انستیتوت گویته در کابل

مرکز علمی آموزشی و فرهنگی گویته در دهه چهارم سال‌های ۱۳۴۲ در کابل گشایش یافت. این مرکز از زمان گشایش تاکنون برنامه‌های بی‌شمار فرهنگی و هنری داشته است. گویته انستیتوت در گذشته فعالیت‌هایی در زمینه تئاتر داشت و اولین کتاب تاریخ تئاتر افغانستان را منتشر کرد. همچنان در فرصت‌های کنسرت آوازخوانان را برگزار می‌کرد. از اولین نمایشگاه‌های سال‌های نخست این مرکز که بسیار مورد توجه قرار گرفت، نمایش مجسمه‌های چوبی (حکیم امینی) بود.

باغ بابر

باغ بابر در جریان جنگ‌های داخلی مرکز فرماندهی حزب جمعیت اسلامی بود و کاملاً تخریب گردیده بود. اما بعد از به میان آمدن دوره موقت، بعد از چندین سال مطالعه، از سال ۲۰۰۲ الی ۲۰۰۸ توسط بنیاد فرهنگی آغا خان به هزینه هفت و نیم میلیون دلار ترمیم گردید. باغ بابر شامل کاروان‌سرا، قبر بابرشاه، مسجد مرمرین شاه جهان و قصر ملکه است. در باغ بابر محافلی زیاد تجلیل گردیده و می‌گردد و تنها در سال ۲۰۱۶ میزبان ۱۱۲ محفل مانند: نمایشگاه کتاب، نمایشگاه آثار تاریخی، ورکشاپ توریزم، قالبین‌های تاریخی، صنایع دستی خانم‌های هرات، بامیان، کابل، کندز، نمایشگاه‌های نقاشی، عکاسی و خطاطی، صنایع دستی، شب‌های شعر، تئاتر، کنسرت‌ها، ورکشاپ‌های دو روزه و سه روزه، برنامه ستاره افغان، جشنواره‌ها، برنامه‌های عیدی و نوروزی طلوع، نمایشگاه زراعتی، نمایشگاه فیلم، جشن همدلی، جشن کابل جان و غیره محافل هنری نمایشگاه‌ها و محافل مذکور از طرف ادارات مختلف برگزار شده است.

